

BRIAN BÓRUMA

Vapaustaistelija oli nähnyt isänsä alistuvan viikingeille, ja nyt hän janosi kostoa.

GRANGER/POLFOOTO & CORBIS/POLFOOTO

IRLANTI/1014

Euroopan luoteiskolkassa sijaitseva vihreä saari oli kärsinyt viikinkien ryöstelyistä vuosisatoja, ja sitä heikensivät myös klaanien kuninkaiden väliset kiistat, sillä kaikki havittelivat itselleen koko saaren kuninkuutta.

Mies, joka karkotti viikcingit

Tuhat vuotta sitten: Irlantilainen Brian Bóruma halusi vapauttaa keskenään sotivat klaanit viikinkien ikeestä ja tuoda rauhan vihreälle saarelle. Hän onnistuikin karkottamaan viikingit, mutta toinen tavoite jäi puolitiehen.

NATASJA BROSTRÖM
K eihäänkärjet ja rengaspaidat kimaltelivat nousevan auringon säteissä, ja tuuli liehutti värikäitä lippuja. Oli pitkäperjantai vuonna 1014, ja kaksi armeijaa valmistautui taisteluun Cluain Tarbhin eli Clontarfin kylässä lähellä Dublinia. Paikalla oli noin kymmenentuhatta miestä, jotka odottivat taistelua malttamattomana.

Toisella puolella odottavilla tanskalaisilla ja norjalaisilla oli yllään viikingeille ominaiset rengaspaidat ja käsissään raskaita kirveitä, kaksiteräisiä miekkoja ja kilpiä. Heidän vastustajiaan johti Irlan-

nin pelätyin ja kuuluisin mies, ylikuningas Brian Bóruma eli Boru, joka oli omistanut elämänsä Irlannin yhdistämiselle ja miehittäjien ajamiselle pois saarelta.

Useimmat irlantilaissoturit olivat pukeutuneet ainoastaan paksuun nahkatunikaan ja -housuihin. Brian vakuutti, että heitä suojasi rengaspaitojen sijaan Jumala, joka oli heidän puolellaan.

Irlantilaisten munkkien kirjoittaman kronikan mukaan ylikuningas julisti tarkastaessaan joukkojaan: ”Pitkään ovat Irlannin miehet vaikeroineet näiden merirosvojen ikeessä. Antakoon mahta-

va ja armollinen Jumala teille rohkeutta ja voimaa, jotta pystytte lakkauttamaan vieraan tyrannian Irlannista... päivänä, jolloin vapahtaja Jeesus Kristus kärsi kuoleman teidän syntienne tähden!”

Puhetta kuunnellut viisituhatpäinen miesjoukko vastasi kohottamalla keihänsä ja huutamalla yhteen ääneen. Sitten 73-vuotias ylikuningas luovutti johdon pojalleen Mhurchaidelle, joka taisteli sinisen lipun alla armeijan keskellä. Luottavaisena kuningas vetäytyi syrjempänä olevaan teltaan rukoilemaan Jumalalta voittoa ja pakanallisen ►

Brian Bóruman tie valtaan

Irlannin klaanipäälliköt ja kuninkaat eivät kaihtaneet keinoja taistellessaan toisiaan vastaan. Viikingit käyttivät eripuraa pitkään hyväkseen.

Brian Bóruman aikana Irlanti muistutti hallinnollisesti tilkkutäkkiä, jossa oli klaanien ja kuninkaiden hallitsemia alueita ja monentasoisia johtajia. Viisi merkittävintä klaania hallitsivat Meathin,

Leinsterin, Munsterin, Connachtin ja Ulsterin alueita. Kullakin niistä oli kuningas, mutta tämä joutui jakamaan valtansa klaanien johtajien, päälliköiden ja paikalliskuninkaiden kanssa. Kaikkiaan pitkuval-

tioita oli 150. Niiden koko vaihteli sotien, valloitusretkien, avioliittojen ja liittolais-sopimusten vuoksi. Usein rauha kesti vain muutaman päivän.

Klaanien sisälläkään ei aina päästy asioista yksimielisyyteen. Kuninkaan piti puolustaa aluettaan, saada paljon poikia ja olla vahva ja terve. Jopa sukulaiset saattoi-

Orkneysaaret
Kuningas: viikinki Sigurd

vat vammauttaa toisensa estääkseen valtaannousun. Suosittu tapa oli sokeuttaa kilpailija hehkuvalla raudalla.

Brian Bóruma pyrki yhdistämään riitaisan ja pirstoutuneen saaren, kun hänen isänsä oli tapettu vuonna 967. Hänen päävihollisensa olivat kuitenkin viikingit, jotka hän halusi ajaa pois.

Kirkko antoi tukensa Brian Bórumalle

Armaghin kaupunki Ulsterissa oli katolisen kirkon keskus Irlannissa, sillä irlantilaiset 400-luvulla kääntynyt pyhä Patrik oli perustanut sinne katedraalin. Kuningas Brian Bóruma lahjoitti kirkolle suuria summia ja sai puolestaan tukea ylikuninkaan aseman tavoittelussa.

Brianista ylikuningas

1002 Kun viikingit oli lyöty, Brian Bóruman ja Máel Sechnaillin väliset vihollisuudet roihahivat uudelleen liekkiin. Brian miehitti Meathin, ja Máel Sechnaill menetti Uí Néillin klaanin tuen. Hän joutui antautumaan Brianille, josta tuli ylikuningas.

Lautapeli jakoi maan

1013 Ylikuninkaana Brian Bóruma solmi rauhan viikinkien kanssa. Kiista lautapelistä sai Máel Mórdan kääntymään Briania vastaan. Máel Mórda haki tukea viikinkien kunikailta Sigurdilta ja Brodirilta ja valmistautui lyömään Brianin.

Päätös

Viikingit joutuivat pakenemaan

1014 Viikingit kärsivät kirvelevän tappion Clontarfin taistelussa Dublinin lähellä. He ehtivät kuitenkin tappaa ylikuningas Brian Bóruman. Tappion vuoksi heidän otteensa Irlannista kirposi, ja suurin osa heistä poistui kiireellä saarelta. Máel Sechnaill kohosi ylikuninkaaksi.

Viikingit asettuivat asumaan Irlantiin

Vuosi 795 Tanskalaiset ryöstivät lonan, Rathlinin ja Inishmurrayn saarten vauraat luostarit.

Vuosi 841 Viikinkilaivasto vietti talven Irlannin itäosassa.

Vuosi 852 Ivar Luuttoman ja Olav Valkoisen johdolla viikingit perustivat linnoituksen paikkaan, jonne myöhemmin kasvoi Dublin.

Vuosi 914 Viikingit perustivat Vadrefjord-nimisen asutuksen. Muinaisnorjan "Vedrarfjordi" tarkoitti tuulista vuonoa. Sen nimi muuttui Waterfordiksi.

Vuosi 916 Dublinin linnoituksen lähelle rakennettiin muurilla ympäröity Dublinin kaupunki.

Vuosi 920 Limerickiin Irlannin länsirannikolle perustettiin vielä yksi viikinkiasutus.

Vuosi 967 Viikingit vaativat irlantilaisilta uskollisuudenvaloja ja veroja, mikä synnytti kasvavaa kaunaa sikäläisten ja tulokkaiden välillä.

Periviholliset liittoutuivat

997-999 Brian Bóruma ja Máel Sechnaill löivät viikingit yksissä tuumin.

Viikingit yrittivät hyötyä tilanteesta

980-997 Viikinkikuningatar Gormflaith, hänen veljensä Máel Mórda ja poikansa Sigtrygg hyökkäsivät keskenään taistelevia Brian Bórumaa ja Máel Sechnaillia vastaan.

Brian Bóruma sai Leinsterin

Vuosi 979 Munsterin voittonsa rohkaisemana Brian Bóruma hyökkäsi naapurimaakuntaan Leinsteriin. Samaa aikaan Meathin kuningas Máel Sechnaill valloitti Dublinin ja hänet kruunattiin ylikuninkaaksi. Brian vastusti kruunausta ja aloitti sodan Máel Sechnaillia vastaan.

Taistelun alku

Brian Bóruma iski viikinkikaupunkiin

Vuosi 967 Brian Bóruma, Dál gCaisin klaanin johtaja, valloitti viikinkien hallussa olleen Limerickin kaupungin. Tämän jälkeen muiden Munsterin klaanien johtajat päättivät alistua Brianin johdettavaksi.

Irlantilaiset vartioivat rannikkoo viikinkien varalta. Rannikko-kaupungit olivat tärkeitä kaupan keskuksia.

GETTY IMAGES/ALL OVER PRESS

Viikinkikuningas Máel Mórda riitautui Murchadin kanssa lautapelissä, ja vihollisuudet puhkesivat uudelleen.

miehiä ja he olivat kehnosti aseistautuneita, he houkuttelivat raskaita rengaspaitoja käyttävät viikingit tiheisiin metsiin ja soille, missä maaston hyvin tuntevat miehet pystyivät tekemään väijytyksiä. Miestappiot olivat suuret kummallakin puolella, kun Dál gCaisin klaanin onneksi Ceallachán kuoli salamaniskuun.

Kuninkaan kuoltua Eóganachtin klaani ajautui sekasortoon, ja Brianin veljen Mathgamainin oli helppo riistää Munsterin kruunu itselleen. Sodankäyntiin väsyneenä hän solmi viikinkien kanssa aselevon. Tuolloin 22-vuotiaasta Briania veljen heikkous raivostutti, ja hän keräsi mukaansa joukon samanmielisiä sotureita ja lähti kukkuloille jatkaakseen taistelua aselevosta huolimatta.

"Irlantilaiset asuivat kurjissa mökeissä erämaassa, jossa he nukkuivat kotimaansa kovilla ryhmyisillä ja kosteilla juurilla. Sillä aikaa vieraat teurastivat Brianin kansaa, uskollisia sotureita ja seuraajia, kunnes hänellä ei enää ollut kuin viisitoista kannattajaa", tilannetta kuvaillaan *Cogadh Gaedhel re Gallaibh* -kronikassa (teoksen nimi tarkoittaa irlantilaisten sotaa muukalaisia vastaan). Tekstissä irlantilaisia ylistetään estottomasti ja todennäköisesti heidän maine-tekojaan liioitellaan roimasti.

Mathgamain lähti sissileiriin puhua-keen pikkuväljelleen järkeä. Brian puolusti mielipidettään niin palavasti, että veli luopui yrityksestään ja päättikin joukkoineen liittyä taisteluun.

Viikinkejä kuoli kasapäin

Ensimmäisenä Dal gCaisin klaani lähti Limerickiin. Munsterin suurin viikinkikaupunki poltettiinkin maan tasalle ja kuningas Ivar selvisi vain niukin naukin hengissä. Irlantilaisten kronikoiden mukaan kaksituhatta tanskalaisviikinkiä ►

Iirit puhuivat muinaisnorjaa

Viikinkien valta-ajasta eivät muistuta Irlannissa vain heidän perustamansa kaupungit, kuten Dublin ja Limerick. Nykyiirissä esiintyy yhä sanoja, jotka paljastavat, että muinaiset irlantilaiset käyttivät muinaisnorjaa.

Muinaisnorja	Tanska	Iiri	Englanti
gardr	have	garrdha	garden
akkeri	anker	ancaire	anchor
bátr	bád	bád	boat
markadr	marked	margadh	market
skillingr	skilling	schilling	shilling

SHUTTERSTOCK

tapettiin ja Dál gCaisin klaani sai saaliikseen ”koruja, kauniita ulkomaisia satuloita ja kauniin näköisiä nuoria naisia”.

Seuraavaksi oli kukistettava kilpaileva Eóganachtin klaani. Se onnistui Bealach Leachtan taistelussa Munsterissa vuonna 978. Taistelut olivat niin verisiä, että viime vuosisatoina tehdyissä arkeologi-

sisä kaivauksissa alueelta on löydetty kasoittain ihmisluita. Voitto merkitsi viikinkivallan päättymistä Munsterissa, ja koko maakunta ylisti ja juhli Briania.

Bóruman suosio herätti huolta naapurimaakunnissa Laighinissa eli Leinsterissä ja An Mhíssa eli Meathissa. Kun Irlannin ylikuninkaan eli *Ard Rín* paikka

vapautui vuonna 979, alkoi verinen kilpajuoksu valtaistuimelle. Brian miehitti Leinsterin, kun taas Meathin kuningas Máel Sechnaill eli Malachy otti haltuunsa viikinkien tärkeimmän kaupungin Baile Átha Cliathin eli Dublinin. Vahva Uí Néillin klaani Ulaidhista eli Ulsterin maakunnasta tuki Máel Sechnaillia, joka lopulta kruunattiinkin ylikuninkaaksi. Brian ei silti suostunut tunnustamaan Máel Sechnaillin asemaa.

Leskikuningatar hämmensi

Brian Bóruma ja Máel Sechnaill taistelivat vuosikausia vallasta, kunnes peliin puuttui kolmas tekijä: viikinkikuningas Óláfr Sigtryggssonin leski Gormflaith. Irlantilaiskronikoiden mukaan häntä oli ”siunattu suurella kauneudella mutta hän oli läpikotaisin pahansuopa”.

Gormflaith oli avioitunut Máel Sechnaillin kanssa ja tämä oli nostonut Gormflaithin pojan Sigtryggin Dublinin kuninkaaksi. Gormflaith haaveili vielä enemmästä eli koko Irlannin alistamisesta viikingeille. Yhdessä veljensä, Laighinin maakunnan kuninkaan Máel Mórdan kanssa Gormflaith kokosi armeijan viikingeistä ja irlantilaisista liittolaisista alistaakseen koko maan valtaansa.

Gormflaithin ja Máel Mórdan järkytykseksi periviholliset Brian ja Máel Sechnaill liittoutuivat, ja Glenn Máman laaksossa vuonna 999 käydyssä taistelussa viikingit kärsivät murskatappion. Välttyäkseen joutumasta vangiksi Máel Mórda kiipesi puuhun. Brianin poika Murchad kiskoi tämän alas miestensä nauraessa täyttä kurkkua. Máel Mórda anoi armoa kyneleet silmissään, ja Brian päätti säästää vihollisensa hengen. Hän joutui katumaan päätöstään.

Viikingit keräsivät joukkoja

Yhteisen voiton jälkeenkin Brian Bóruma ja Máel Sechnaillin keskinäinen kilpailu jatkui. Vuonna 1002 Brian joukkoineen miehitti Meathin, jota Máel Sechnaill oli hallinnut sukulaistensa Uí Néillin klaanin kanssa.

Miehityksen nöyryytys sai klaanin vetämään Máel Sechnaillilta tukensa, ja hylättynä ja petettynä tämä teki katkeran päätöksen. Kruunua kantaen ja parhaisiin vaatteisiinsa pukeutuneena hän ratsasti vastustajansa leiriin, jossa hän laski Munsterin kaikkien päälliköiden edessä kruunun Brianin käsiin lausuen: ”Joukkojeni kaikkoomisen ja ystäväieni epäluotettavuuden vuoksi en pysty vastustamaan vaatimuksiasi. Luovutan si-

nulle valtikan ja kruunun. Se olkoon palinkinto sisukkuudestasi.”

Turvatakseen asemansa ylikuninkaan Brian solmi rauhan Uí Néillin klaanin kanssa ja varmisti Dublinin viikinkien uskollisuuden avioitumalla kuningatar Gormflaithin kanssa. Aseman turvaamiseen vaadittiin myös hieman imartelua. Brian pyysi aiempaa vihollistaan ja nykyistä lankoaan kuningas Máel Mórdaa toimittamaan itselleen puuta sanoen, että Leinsterin puun kerrottiin olevan Irlannin parasta laivojen mastoihin. Imarreltuna Máel Mórda toi Brianille suurimmat rungot, mitä löysi.

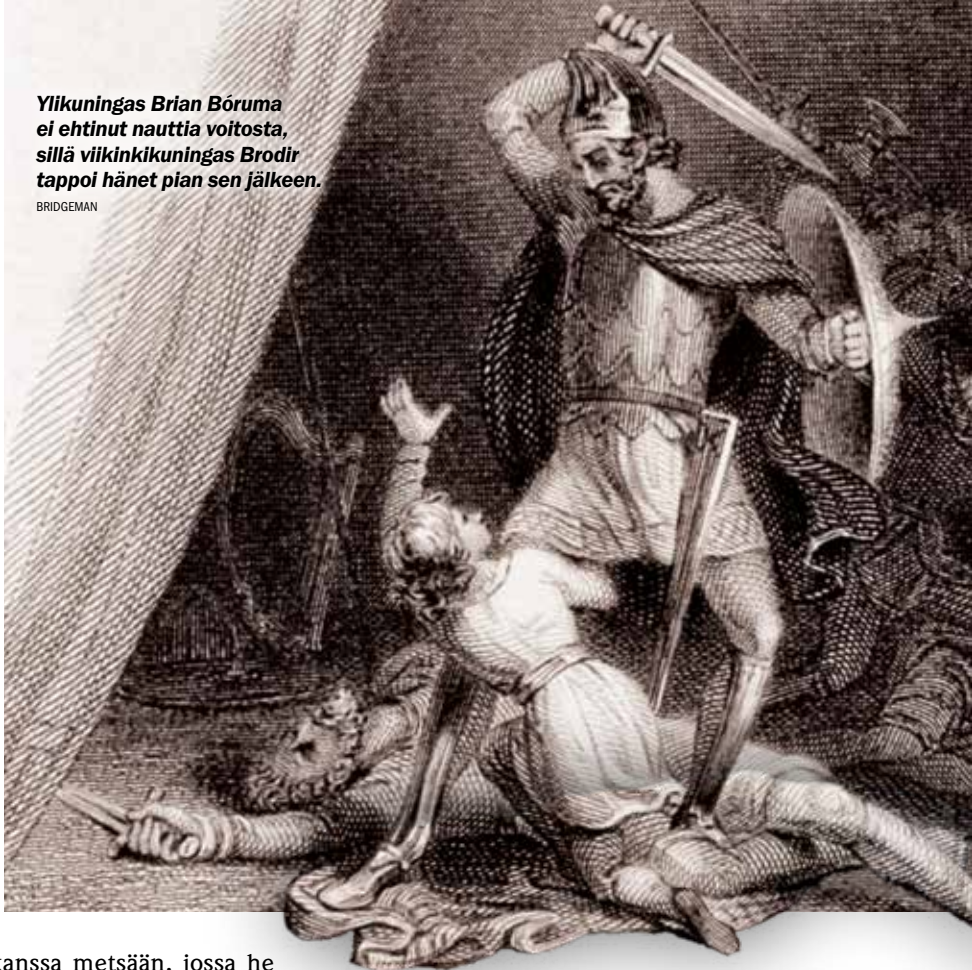
Pian kuitenkin Máel Mórda ja Brianin äkkikipainen poika Murchad riitautuivat pelatessaan luultavasti šakkia muistuttavaa hnefatavl-lautapeliä. Máel Mórda poistui loukkaantuneena ylikuninkaan luota. Brianin sanansaattaja, joka lähetettiin lepyttelemään Máel Mórdaa, löydettiin ojasta kurkku auki leikattuna. Vihollisuudet viikinkien ja irlantilaisten välillä puhkesivat jälleen, ja Brian joutui toteamaan, että hänen unelmansa vapaasta Irlannista oli vielä kaukana.

Gormflaith käytti miehensä ja veljensä kiistaa hyväkseen ja pakeni Leinsteiriin. Yhdessä veljensä kanssa he kokosivat jälleen uuden armeijan. Samaan aikaan hänen poikansa matkusti Orkney-saarille ja Mansaarelle tapaamaan niiden kuninkaita Sigurdia ja Brodiria. Kun jäät sulivat merestä, Dubliniin alkoi saapua viikinkilaitoja Skandinaviasta, Orkney-saarilta, Islannista ja Skotlannista, ja sinne virtasi vahvistuksia myös Corkin ja Waterfordin viikinkiasutuksista. Keväällä 1014 viikingit olivat valmiita.

Surmaaja suolistettiin

Huhtikuussa 1014 irlantilaiset leiriytyivät Clontarfiin. Mukana oli kuninkaita, päälliköitä ja klaaninjohtajia muun muassa Munsterista ja Connachtista. Ard Mhachasta eli Armaghista saapui pappeja siunaamaan sotureita, minkä jälkeen taistelu alkoi. *Cogadh Gaedhil re Gallaibh* -kronikassa kuvaillaan, miten Murchad syöksyi kohti viikinkien joukkoja: ”Ensimmäinen hän tappoi 50 miestä toisella kädellä ja sitten 50 toisella.”

Murchad tappoi Máel Mórdan ja Orkneysaarten kuninkaan Sigurdin, ennen kuin hän itse kaatui taistelutantereelle haavoituttuaan vatsaansa. Viikingit joutuivat vetäytymään lahdelle ankuroituihin pitkäveneisiinsä, jolloin vuorovesiallot hukuttivat heistä monia. Mansaaren Brodir pakeni parin miehen

Ylikuningas Brian Bóruma ei ehtinyt nauttia voitosta, sillä viikinkikuningas Brodir tappoi hänet pian sen jälkeen.

BRIDGEMAN

kanssa metsään, jossa he törmäsivät teltaan. Brodir ei ensin ollut uskoa onneaan, kun yksi hänen miehistään huomasi, että tellassa rukoileva vanhus oli Brian Bóruma. Brodir kohotti kirveensä ja halkaisi tämän kallon. Brian kuoli silmänräpäyksessä. Surmatyön jälkeen Brodir yritti piiloutua metsään mutta jäi pian kiinni. Viikinki sidottiin omilla suolillaan puuhun, ja hän kuoli parissa tunnissa.

Brianin kuolema aiheutti maansurun, ja Armaghissa pidettiin 12 päivää kestänyt kuolinmessu hänen kunniakseen. Máel Sechnaill valittiin jälleen ylikuninkaaksi, ja hän solmi rauhan Sigtryggin ja

Gormflaithin kanssa. Irlanti kuitenkin vajosi pian sisäiseen kaaokseen, kun vallanhimoiset pikkukuninkaat ja klaaninjohtajat alkoivat taas kiistellä.

Kukaan Brianin jälkeläisistä ei pystynyt yhdistämään Irlantia. Brianin ansioista viikingit oli kuitenkin vihdoin saatu karkotettua pois Irlannista. ■

LUE LISÄÄ

• Roger Chatterton Newman: **Brian Boru – King of Ireland**, Mercier Press, 2011 • Máire Ni Mhaonaigh: **Brian Boru**, Tempus Publishing, 2007 • James Henthorn Todd: **Cogadh Gaedhil re Gallaibh**, Cambridge University Press, 2012

HistoriaNET Tutustu teemasivuihin: historianet.fi/viikingit

Irlantilaiset eivät ole vieläkaan yhtenäisiä

Clontarfin taistelusta alkoi uusi aika, jolloin irlantilaiset vapautuivat miehittäjistä. Vapaus ei silti kestänyt monta vuosisataa, sillä sisäisesti heikko saarivaltio oli helppo kohde vieraille valloittajille. 1200-luvun lopulla tuulen tuivertamalle saarelle saapui Ranskasta normanneja.

1500-luvulla Englannin valtaistuimelle nousi kunnianhimoinen Tudorin suku, ja vuonna 1541 englannin kuningas Henrik VIII kruunautti itsensä myös Irlannin kuninkaaksi.

Tämä johti vuosisatoja kestäneisiin konflikteihin katolisten irlantilaisten, protestanttien englantilaisten ja osan Irlannista itselleen kahmineiden skotlantilaisten välillä.

Britannia luopui katolisesta Irlannista vuonna 1922, jolloin maasta tuli itsenäinen Irlannin tasavalta. Pohjois-Irlanti sen sijaan jäi yhä brittien hallintaan alueen protestanttisen enemmistön toiveesta. Siellä kiistat protestanttien ja katolisten välillä ovat jatkuneet vuosikymmeniä.